

HADTÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR.

6. szám. *Székesfehérvár capitulatiója. 1688.*

FEJÉR vári török fő tisztekkel, vezér passával, és fejevári passával, s fő jancsár agával való capitulatio; mely lett az ő felsége Fejér vár alatt szállott generalis urak által úgy mint groph Battyani Adam magyar ország Dunán innen való főidnek fő generalissa, és győri vice gyeneralis Galanthai Eszterhas János, úgy obriszter baron Aridzaga az német hadak eleiben rendelt commendant által.

Elsőben az vára és várossa minden nemő munitiókkal, álgyukkal, golobissal, puskaporral és hozzá tartozandó eszközökkel, harangokkal, órákkal, és az városnak közönséges hasznára való állapotokkal edgyütt, minden álnokság, és csalártság nélkül, keresztyén kézhez consignáltassék, sőt ha valami minák, elásott puskapor, vagyis más röjtök helyek akár várban, akár városban volnának, azokat magok Mahometi hitökre megmondani és megmutatni tartozzanak.

Másodszor abban levő törökök az ő felsége confirmatiója után rajtok levő fegyverrel kimennek és mindennemű ingó javaikkal, ruházattal, lovaikkal, marhájokkal és más portékájukkal együtt arra rendelendő napon békével elboesáttatnak. Harmadszor az mely gyermekek tizenyolcz avvagy tizenkilencz esztendőn felől való keresztyén asszonytul és török atyától születettének, azok maradvanyanak török kéznél, az annyok pedig adattassék keresztyén kézhez, a több keresztyén gyermekek pediglen, férfiak és leányok, avvagy asszonyok valakik tizenyolcz esztendősen alól valók, azok minyájan igazán keresztyén kézhez adattassanak, és az mely török kívánna keresztyénné lenni, szabad legyen, úgy az tizenyolcz esztendőn felől való keresztyénből lett férfi, avagy asszony, törököknek szabadságán álljon, ha itt akar-e maradni, avagy pediglen az törökökkel elmenni.

Negyedszer magok és megírt portékájok elvitelére Dunáig úgy

mint Adonyig háromszáz szekerek rendeltetnek, az hol adatnak ki azomban nekik hetven hajók, melyek, ha elégségesek nem lesznek, tehát annyit, a mennyi fog kívántatni. És meddig azon szekerek a várban rakodnak, s onnét kiköltöznek, addig megirt Fejérváriak fő törökök közül elégséges zálogot hadgyanak.

Ötödször minekutánna kimennének az várból, jó őrizet alatt, ugymint német és magyar tiszteknek, s elégséges hadaknak oltalma alatt Adonyig szárazon elkisértetnek, ottan mindenestől edgyütt portékáikkal, és más eszközökkel hajókban szállítván őket, hasonló jó és elegendő őrizet alatt a Duna vizén alávitetnek a legelső várig vagy városig, melyet a török bir, és hogy azon kísérek hajókkal együtt onnét bikével megtérhessenek, addig Fejérváriak elégséges zálogot a fő törökök közül Budában hadnak, megérkezvén penig azok, ők is hasonlóképpen szabadon és békével elbocsáttanak.

Hatodszor valamennyi körösztvény rab találtatik a várban, azok, vígben menvén ezen vígezésünk, mingyárt felszabadulván, mentek és szabadok legyenek.

Conclusio.

Ezen conventiónak, capitulatiónak, s abban való articulusoknak hitelesebb erősségére, meg állására, és minden kétségnek tartoztatására attuk a fellyebb megirt vezér Bassának, jancsár agának, Fejérvári Passának, ezen kezünk irásokkal megerősétett pecésés levélünket, hozzátévén az mi keresztyén hitünket is, melyre esküszünk az mindenható Istenünkre, hogy mi ezen conventiónkat, s capitulatiókat, és abban levő punctumokat, valamint magunk szentül, és megmásolhatatlanul megtartjuk, ugy másokkal megtartattuk. Datum in Castris Cæsareis ad Albam Regalem positis. Die 10. Maÿ anno 1688.

Egykorú fogalmazvány.

Országos Levéltár. A pozsonyi kamarához intézett levelek III. sorozata, 66 csomó.

Dr. KÁRFFY ÖDÖN.

7. szám. *Török rabok Nógrádmegyében.*

Nógrádmegyének is bőven kijutott a török világból. Mellékelve bemutatunk a XVII. század második feléből két okmányt, melyek érdekes világot vetnek az akkori török-magyar állapotokra, különösen a rabok sorsára, kiket azon időben pénzen vásároltak, mint a portékákat vagy házi állatokat. Nógrádmegye levéltárában, a hol az

alábbi két régi írás eredetije is fekszik, több siralmas hangú folyamodvány található, melyeket a török fogságban levő s az ország különféle tömlöceiben sinylődő nógrádmegyei származású magyar rabok intéztek a vármegyéhez, esdve kérvén a kiszabadításukat. Közlendő okmányainkban török rabokról van szó, kiket a megyei urak csereberéltek egymás közt. Érdekes, hogy mindeniknek magyar a családi neve, csupán az utónevük török. Évtizedeken át magyarok közt éltek, sokan itt is születtek: magyar név ragadt rájuk. A janicsárok legtöbbször pedig az elrablott magyar gyermekekből nevelték.

Az egyik írás, Kajali András recognitioja (elismervény) így hangzik:

Én alab írt Kajali András, adom tudtára mindeneknek az kiknek illik, és valloim ez levelemnek rendiben. Hogy in Anno 1681 Mensi Martio Föl vervén az kékkői Seregh, Szécsényi Negyven Gyalogh Törököt Szügyben, azokból meg vévén egy néhányan Tizen egy Törököt, az kikben volt Balassa Ádám Úrnak Négyszáz forintya, Fejerpataki Ferencz Úrnak annyi, Fejerpataki László Úrnak is annyi, nékem száz, Bene Pál, Datsó István Uraiméknak és Mulyadi Miklós-nakis Száz, Száz. Ezekből egy Ispaiia Kaszap Ali sarczon meg szabadult, kinek sarczából nekem jutandó részemet föl vettem. Ismét Litkei Úrnak az Eöcsét Halil Ispaiát, Füleki Kajsza Istvánnak el adván Négy Száz Tallérokon, abból gyöt volna huszonöt tallérom, melyből Balassa Ádám Uram nékem egy pénzt sem ada, nála van. Az megmaradot kilencz Rabból egyik meg hólt, az Nyolcz Törökbeli Negyed Részét Fejerpataki Ferencz Uramtul meg vévén jó pénzüll Száz forinton és egy végh Patyolaton, Balassa Ádám Uramnak sok untató uzengetésére nézve felében Társúl kölle vennem eő Nagyságát megh adta ugyan az ötven forintot, de az patyolat ára hat Tallér mégh eő Nagyságánál hátra van. Azon Nyolcz Töröknek neveik penig ezek: Egyik Szalló Szecsényi gyalogh Zaszló Tartó, massik Ibraim Rimoczay, harmadik Boros Musztaffa, Negyedik Szecsényi Ibraim, Eötödik Pribék Ibraim. Hatodik Szegény Haszan. Hetedik Hidegszajú Huszain, NB. ez Kékőben maradt. Nyolczadik Szecsényi Mamhut, ezt Balassa Ádám Uram bocsatotta bé postásságban s ben maradt. Ezekből eladván egy Boros Musztaffa nevű Törököt Füleki Horvath Szabó Jancsinak kétszáz húsz Talléron, melyből nékem jutot volna negyven egy Tallérom, és egy Negyed rész, az melyből Tiz Tallért vettem föl, az Harmincz Egy Tallér és egy Negyed rész mégh oda vagyon, de ebbül Húsz Tallért föl vállaltam, hogy el várom azon Szabó Jancsit, hanem az Tizen Egy Tallér, és egy Negyed rész vagyon mégh Balassa Ádám Uramnál. Ezen kévől vettünk vala ezelőtt

esztendővel, Szent Mihály nap tájban, két Szétsényi Török rabot, egyikét Száz forinton az ki megh holt, mássikát egy olaszt Szécsenyi Juro nevő Szócsót Száz Talléron az ki megh vagyon: Ezen Olaszt az töb folyúl írt Rabokkal, el vitette hirem nélkül, s akaratom ellen Balassa Ádám Uram eő Nagysága, minthogy az én Részetem ki nem adta, ezen folyúl megh nevezet Rabokból az kikben közel négyszáz forintom vagyon, Kaysza pénzével, és Szabó Jánosséval edgyüt, az kit Balassa Adám Uram violenter magánál tart, mind ezeket azért Fiam Kayali Pálnak * adtam és engedtem hogy vegye megh eő Nagysághán, sőt másfél esztendőttül fogvást, kenyerral, Istrásával való tartássomat, és azon Raboknak feles sarczok lévén, az, kinek laystroma Balassa Adám uramnál megh vagyon, vagy sarczokat vagy az pénzem Interessét követheti eő Nagysághán. Ennek nagyob bizonyágára, adtam említet Kajali, Pál Fiamnak, ezen saját kezemel subscribált, s pecsétemmel roborált Recognitiomat. Actum Carponæ, die 7. Men Septembr. Anno 1683. Kajali András m. k. (P. H.)

*

1677 január 20-án Kékkőallyán Nógrádmegyében Némethy Pál alispánsága alatt Gyarmati gróf Balassa Bálint instantiájára Losonczy Gyürky Gábor szolgabíró és Szilassy András esküdt által felvett és aláírt tanuvallási jegyzőkönyv. De eo Utrum. 1. Tudgya-e az Tanu, hogy az 1675-dik Esztendőben Szent Tamás nap Ünnepe tájban be menvén Felső Esztergár nevű Faluban két magyar rab, és azok közül edgyke Törökké tévén magát s ugyan törökül beszélvén, mint hogy meg volt parancsolva az Szegénységnek ugyan magátúl is Balassa Ádám Uramtúl eő Nagyságátúl, hogy az ollyatén Rabokat mingyárt az Magnificus kezéhez vigyék, azon Esztergáry bíró polgárával együtt, felvitték Kékkőben, említett Balassa Ádám uram kezéhez, mellyeket megh arestálván eő Ngha addigh ky nem bocsátotta az Várbúl, míglen az ott való Groff Balassa Bálint úr eő Nagysága Jobbágyban, egynehányan föl nem mentek, másnap azért oda menvén minden igaz ok nélkül, ugyan Felső Esztergárban lakozó Benedek Matthét, Holovjich Palyót, Novak Mihályt Skirnya Lukácsot, és Dian Jánost, ugyan az megírt Groff Balassa Bálint uram eő Nagyságha Jobbágyt, az Kékkőy Alsó Kapuban megverette, úgy azokat az rabokat is, de sokkal könyörületesebben mint ezeket. 2. Tugya-e nevezet szerint azokat az Hajdukat, az kik azon verésben jelen voltak, Kik vertek, és eő Fölsége Iratos szolgálai-e, vagy Balassa Familiájé.

* Később nógrádmegyei tisztviselő, majd Rákóczi főembere.

1. Testis Rigó András, Felső Esztergárban lakos, Balassa Sándor Uram eő Nagyságba Jobbágya, Annorum circiter 42. Sub jure fassus est ad 1. Tugya nyilván, hogy az 1675-dik Esztendőben Szent Tamás nap ünnepe tájban egy Magyar Rab, Postajával együtt az melly posta paraszt ember volt, gyüvén falujokban az Bíró házához, ottan mingyárt az Bírónak parancsolván Törökös képpen, ugyan törökülis beszélvén, mintha Török rab volt volna, rútvól szidván az Bírót, sőt megis verte, ezt látván az falubeli embereken némellyek, nem akarván megengedni, hogy bírójokat verje és szidalmazza, úgy tudakozták az Postajától micsoda Rab legyen, Töröke vagy Magyar? mellyet meg valván, hogy Magyar Rab, ahoz képpest, hogy Törökössen beszélt és hogy alkalmatlanságokat is cselekedett, megh fogták és Kék kő várában kényszerítették Balassa Ádám Uram eő Nagyságba eleibe menni, mivel már azelőtt, meg írt Úrtól, meg volt parancsolva az Szegénységnek, hogy az Végházon felül ha ollyatén Török vagy Törökös Rab jün, hírt adgyanak eő Nagyságának, az midőn eő Nagysága eleibe jüttenek volna az Rabbal együtt, úgymint az Bíró, Polgár, és Hadnagy, megh beszélvén eő Nagyságba az Rab dolgát, és az Rab mentségét is megértvén eő Nagyságba, az két embert úgymint az Bírót és az Hadnagyot meg arestálván, parancsolta az Polgárnak menten mennyen haza, és egynehány emberséges öreg embereket hozzon fel magával, hogy érce azoktól is ha az szerint fogják valani s mondani az mint Ty hárman mondottátok, feől jövéen azért az eőreg embereken és eő Nagyságba reá kérdvén eőket, azon dolog végett, eők is egyebet nem felelvén, hanem az mint az három ember beszélt, azont vallották eők is, de eő Nagysága nem akarván hinni, és Törvénytelenül hadni, hivatván Hadi Bíráit, eő Nagysága, Törvényt tévén rájok, Pálcza alá ítélvén eőket az Rabbal együtt, az minthogy le vívén eőket az Alsó Kapura, ottan az Rabot meg pálczázták könyörületessen, az után elő fogván egyenként eőköt az Deutruban specificált személyeket is jól meg pálczázván, jobban hogy sem az Rabot, úgy hogy allig költenek fel fekvő helyekből, ezen fátensnek is része lévén azon meg verésben, azért tugya fateálni ez szerint az dolgot. Ad 2. Szakács András, Balassa Familia várbeli szolgája. másik Szóc Gergely, eő Fölsége Præsidiáriussa verte, bizonyosan tugya, az többiről nem emlékezik, relegalvan magát az Fátens Instan. szedett Attestatiókra.

Következik még hét tanú hasonló tartalmú vallomása.

Közli: SIMON JÁNOS.